

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री मीरा खडका
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत
आदेश

०६९-wo-१३१४

विषय : उत्प्रेषण समेत।

मोरङ जिल्ला, विराटनगर उ.म.न.पा. वडा नं. ४ कन्चनबारी बस्ने गोपीकृष्ण निवेदक
पराजुली -----१

विरुद्ध

नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ काठमाडौं -----१

नेपाल सरकार, सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, सिंहदरवार काठमाडौं -----१

नेपाल सरकार, कानून, न्याय, संविधान सभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, विपक्षी
सिंहदरवार काठमाडौं -----१

निजामती कितावखाना, हरिहरभवन पुल्चोक ललितपुर -----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम पर्न
आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र आदेश यसप्रकार छः-

१. म रिट निवेदक श्री लोक सेवा आयोगको सिफारिसमा मिति २०२८।७।२८ मा श्री निर्वाचन आयोगको खरिदार पदमा नियुक्ति भई मिति ०४३।३।३१ मा राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी शाखा अधिकृत पदमा नियुक्ति पाई अविच्छिन्न रुपमा पदमा रहि सेवा गर्दै आएको, यसै क्रममा श्री मालपोत कार्यलय मोरङ विराटनगरको मालपोत अधिकृत पदमा कार्यरत रहेको अवस्थामा मिति २०५६।१०।१० मा मेरा विरुद्ध तत्कालीन श्री ५ को सरकारले श्री पुनरावेदन अदालत विराटनगरमा भ्रष्टाचार मुद्दा दायर गरेकोले सोहि मितिदेखि स्वतः निलम्बनमा परेकामा उक्त मुद्दा तहतह हुँदै यस अदालतको फूल वैन्चबाट मिति ०६९।५।२८ मा मैले भ्रष्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाउने ठहर भै फैसला भएको अवस्था छ।
२. मेरो जन्म मिति २००९।७।१७ गते भएको हुँदा मिति २०६७।७।१६ गते ५८ वर्ष उमेर पुरा भै निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३(१) अनुसार मिति ०६७।७।१७ देखि स्वतः अवकास पाउने भएकोले यस अदालतबाट मिति

०६९।५।२८ मा भ्रष्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाए पनि उमेर हदका कारण सेवा पुनर्वहाली हुने अवस्था नरहे पनि भ्रष्टाचारको कसूरबाट सफाई पाई सकेको अवस्थामा सेवा निवृत्त कर्मचारीले पाउने सबै सुविधा निर्वाध रूपमा पाउने कुरामा कुनै दुविधा छैन। अतः मैले निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २०क(१) अनुसार १ तह बढुवा समेत गरी उप सचिव पदबाट अवकाश गरिपाउँ भनी विपक्षी स्वास्थ्य जनसंख्या मन्त्रालयमा मिति ०६९।१०।२८ मा निवेदन दर्ता गरेको थिए। उक्त मन्त्रालयले मिति २०७०।२।१ मा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३(१) अनुसार भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरी मलाई मिति २०६७।७।१७ लागू हुने गरी शा.अ. पदबाट अनिवार्य अवकाशको पत्र दिएको तर मेरो माग सम्बन्धमा मौन बसी एक तह बढुवा सहितको अवकाश नदिएकोले बढुवा रायको आधारमा बढुवा दिन मिलेन भनी मौखिक रूपमा भनेको, लिखित जानकारी दिन इन्कार गरेको हुँदा मेरो तह बढुवा सहितको अवकाश पाउन कानूनले निर्दिष्ट गरेको हक माथि आघात परेको छ। यस सम्बन्धमा अन्य उपचारको बाटो समेत नभएको हुँदा सो कार्य नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३ (१) विपरीत हुँदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी म निवेदकलाई उक्त ऐनको दफा २० क (१) बमोजिम एक तह माथि पदबाट अवकाश पत्र प्रदान गरी सोही बमोजिम पेन्सन पट्टा संशोधनका लागि निजामती कितावखानामा लेखी पठाउनु भनी विपक्षी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय समेतका नाममा नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा १०७ को उपधारा (२) बमोजिम परमादेश लगायतका जो चाहिने अन्य उपयुक्त आज्ञा आदेश पूर्जी जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन पत्र।

३. यसमा के कसो भएको हो? निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो? यो आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटोका म्याद बाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको प्रतिलिपी समेत साथै राखी विपक्षीहरूलाई सूचना दिई त्यसको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई लिखित जवाफ प्राप्त भएपछि वा अवधि नाघेपछि नियम बमोजिम गरी पेश गर्नु। साथै प्रस्तुत रिट निवेदन निजामती कर्मचारीको बढुवाको विषयसँग सम्बन्धित भई छिटो किनारा हुन आवश्यक देखिँदा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ६३(३)(च५) बमोजिम अग्राधिकार प्रदान गरिदिएको छ भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।३।५ को आदेश।
४. सर्वोच्च अदालतबाट भ्रष्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाएकोले निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २०क को उपदफा (१) ले एउटै श्रेणीमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षसम्म बहाल रहिरहेको राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी वा सो भन्दा मुनिको निजामती कर्मचारीको दफा ३३ बमोजिम अवकाश हुन एक महिना बाँकी भएमा निजलाई एक श्रेणी माथिको

पदमा बढुवा गरिनेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ। उक्त व्यवस्था बमोजिम कुनै पनि कर्मचारी बढुवा हुन एउटै श्रेणीमा कम्तीमा पन्ध्र वर्ष काम गरेको, सम्बन्धित श्रेणीको पदमा वहाल रहिरहेको र दफा ३३ बमोजिम अवकाश हुन एक महिना बाँकी रहेको हुनुपर्ने गरी तीनवटा शर्तहरू अनिवार्य रूपमा पूरा भएको हुनुपर्दछ। विपक्षी निवेदकको रा.प.तृतीय श्रेणीको पदमा पन्ध्र वर्ष सेवा अवधि पूरा भएको देखिए पनि निजले बढुवा माग गर्दाको अवस्थामा निजको उमेर अन्ठाउन वर्ष पूरा गरिसकेको कारण सम्बन्धित श्रेणीमा वहाल रहिरहेको अवस्था नभएको तथा दफा ३३ बमोजिम अवकाश हुन एक महिना समेत बाँकी नभएको तथा दफा २२ ले निलम्बन अवधिभर कुनै पनि कर्मचारी बढुवाका लागि सम्भाव्य उम्मेदवार हुन नसक्ने व्यवस्था गरेको छ।

निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७३ ले कुनै निजामती कर्मचारीलाई निजामती सेवाबाट अवकाश दिने, हटाउने वा वर्खास्त गर्ने गरी भएको आदेश अदालतबाट रद्द भई निजामती सेवामा पुनः कायम भएमा त्यस्तो सेवामा कर्मचारीले निजामती सेवाबाट अवकाश दिएको, हटाइएको वा वर्खास्त गरिएको मितिदेखि निजामती सेवामा पुनः कायम भएको मितिसम्मको तलब भत्ता, चाडपर्व खर्च र तलब वृद्धि पाउनेसम्मको व्यवस्था गरेको छ। कर्मचारीको सेवा, शर्त सम्बन्धी व्यवस्था कानूनले व्यवस्था गरे बमोजिम मात्र हुने भएको र उमेरका कारणले कुनै पदमा वहाल रहन पाउने अवधि समाप्त भएपछि अदालतको आदेश बमोजिम भ्रष्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाएका कर्मचारीको बढुवा सम्बन्धमा निजामती सेवा ऐन, २०४९ तथा निजामती सेवा नियमावली, २०५० ले कुनै व्यवस्था नगरेको अवस्थामा अन्ठाउन्न वर्ष पूरा भए पश्चात् पनि दफा २०क. को उपदफा (१) बमोजिम एक तह माथिको श्रेणीमा बढुवा पाउँ भन्ने जिकिर कानून सम्मत नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने कानून, न्याय, संविधान सभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको लिखित जवाफ।

५. निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २० (क) बमोजिम भएको बढुवा सम्बन्धी विशेष व्यवस्थाको विषय यस निजामती कितावखानासँग सम्बन्धित नभएकोले उक्त रिट खारेज गरिनिराधार आरोपबाट फुर्सददिलाइपाउँ भन्ने निजामती कितावखानाको लिखित जवाफ।
६. रिट निवेदकको उमेर ५८ वर्ष पुगेको आधारमा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३ बमोजिम मिति २०६७-७-१६ देखि अनिवार्य अवकाश दिन निजामती कितावखानाबाट लेखी आएको देखिन्छ। निज उपर भ्रष्टाचारको अभियोग लागेको र सो मुद्दा अदालतमा विचाराधीन रहेकै अवस्थामा सेवाबाट अवकाश पाउनु भएको अवस्था विद्यमान रहेकोमा मिति २०६९ भाद्र २८ को सम्मानित सर्वोच्चअदालतको निर्णयानुसार निजले उक्त कसूरबाट सफाई पाउने गरी फैसला भएको भएतापनि निजले उमेरको

हदको कारण उक्त फैसला हुनुभन्दा अगावै अवकाश प्राप्त गरेको र निजामती सेवा ऐनको दफा २०क.(१) को व्यवस्था हेर्दा ऐनको दफा ३३ बमोजिम अवकाश पाउने कर्मचारीलाई अवकाश हुन एक महिना बाँकी भएकै अवस्थामा एक श्रेणी माथि बढुवा गर्नुपर्ने देखिन्छ। निज अवकाश हुनु भन्दा तत्काल अघि र पछि समेत निलम्बनमा नै रहेकोले पछिल्लो मितिमा हाल आएर अवकाश प्राप्त कर्मचारीलाई ऐनको दफा २०क.(१) बमोजिम एक श्रेणी माथिको पदमा बढुवा गर्न नमिल्ने देखिई सो विषयमा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको राय माग गरिएकोमा उक्त मन्त्रालयबाट समेत सो बमोजिम बढुवा गर्न नमिल्ने राय प्राप्त भई आएको हुँदा निजलाई निजको माग बमोजिम निजामती सेवाको रा.प.द्वितीय श्रेणीको पदमा बढुवा गर्न नसकिएको हो । यसरी कानून सम्मत तवरबाट भए गरेको कार्यलाई आफ्नो अनुकूल भएन भन्दैमा अन्यायपूर्ण भयो भन्ना नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको लिखित जवाफ।

७. निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २०क.मा बढुवा सम्बन्धी विशेष व्यवस्था गरी उक्त दफाको उपदफा (१) मा "यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एउटै श्रेणीमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षसम्म बहाल रहिरहेको राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी वा सो भन्दा मुनिका निजामती कर्मचारीको दफा ३३ बमोजिम अवकाश हुन एक महिना बाकी भएमा निजलाई एक श्रेणी माथिको पदमा बढुवा गरिनेछ"भन्ने व्यवस्था गरेको छ। यो व्यवस्था एउटै श्रेणीमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षसम्म निरन्तर रुपमा बहाल रहिरहेको कर्मचारीले अनिवार्य अवकाश हुनुभन्दा एकमहिना बाकी भएमा एक श्रेणी माथिको पदमा बढुवा पाउने विशेष व्यवस्था हो तर रिट निवेदक मिति २०४३।३।३१ देखि २०५६।१०।१० सम्म अर्थात् एउटै श्रेणीमा १५ वर्ष भन्दा कम सेवा गरेको अवस्थामा निज विरुद्ध भ्रष्टाचारको मुद्दा दायर भई स्वतः निलम्बन भई सेवामा पुनर्वहाली भएको अवस्था नदेखिँदा एउटै श्रेणी १५ वर्ष भन्दा बढी सेवा गरिरहेको भन्ने जिकिर अर्थपूर्ण भएन।

उक्त ऐनको दफा २२ मा निलम्बन भएको अवस्थामा निलम्बन भएको अवधिभर बढुवाको सम्भाव्य उम्मेदवार हुन नपाउने व्यवस्था रहेको देखिन्छ। रिट निवेदक भ्रष्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाएको अवस्थामा निजको ५८ वर्षको उमेर पूरा भैसकेको र दफा ७३ को व्यवस्थातर्फ हेर्दा पनि निजामती सेवामा पुनः कायम हुँदा पनि तलब, भत्ता, चाडपर्व खर्च र तलब वृद्धि पाउने भए सो समेत पाउने व्यवस्था गरेको तर बढुवा दिने भन्ने व्यवस्था नगरेकोबाट समेत अवकाश हुने उमेर व्यतित भैसकेपछि हाल आएर दफा २०क. बमोजिम बढुवा गर्न नमिल्ने भएकोले प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको लिखित जवाफ।

८. नियम बमोजिम दैनिक पेसी सूचीमा चढी यस इजलास समक्ष पेस हुन आएको प्रस्तुत

रिट निवेदनसहितको मिसिल संलग्न कागजात अध्ययन गरी हेरियो। निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री रामचन्द्र सुवेदीले निवेदक मिति २०४३।३।३१ देखि राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी शाखा अधिकृत पदमा रही निरन्तर रूपमा कार्य गरेको हुन। सो पदमा कार्यरत रहेको अवस्थामा भ्रष्टाचारको मुद्दा परी सम्मानित श्री सर्वोच्च अदालतबाट मिति ०६९।५।२८ मा भ्रष्टाचारको अभियोगबाट निजले सफाई पाई सकेको अवस्था छ। रिट निवेदकले मिति २०६७।७।१६ मा ५८ वर्ष उमेर पुरा भई निलम्बन भएको अवस्थामा अनिवार्य अवकाश प्राप्त गरेको हुन। तथा आफू उपर लागेको अभियोग समेतबाट सफाई पाएकोले निजलाई निजामति सेवा ऐन, २०४९ को दफा २० क (१) बमोजिम १ तह माथिको पदबाट अवकाश पत्र प्रदान गर्नुपर्नेमा सो नगरी राजपत्रांकित तृतीय श्रेणीकै निवृत्तिभरण अधिकारपत्र बनाईएकोमा सो समेत संशोधन गरी निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गरी पाउँ भनि गर्नुभएको बहस समेत सुनियो।

९. विपक्षीको तर्फबाट उपस्थित उपन्यायधिवक्ता श्री दशरथ पगेनीले विपक्षी निवेदकको रा.प.तृतीय श्रेणीको पदमा पन्ध्र वर्ष सेवा अवधि पूरा भएको देखिए पनि अवकाश हुँदाको बखत निलम्बनमा परेको तथा अवकाश पश्चात मात्र सो अभियोगबाट सफाई पाएको र निजले बढुवा माग गर्दाको अवस्थामा निजको उमेर अन्ठाउन्न वर्ष पूरा गरिसकेको कारण सम्बन्धित श्रेणीमा बहाल रहिरहेको अवस्था नभएको तथा निजामति सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३ बमोजिम अवकाश हुन एक महिना समेत बाँकी नभएकोले दफा २०क. को उपदफा (१) बमोजिम एक तह माथिको श्रेणीमा बढुवा हुने प्रावधान निजको हकमा आकर्षित हुने देखिंदैन। निवेदकले रा.प.तृतीय श्रेणीको पदबाट पेन्सन पट्टा समेत बनाई सेवा सुविधा उपभोग गरेको अवस्थामा सो पेन्सन पट्टालाई संशोधन गरी एकतह माथिको पदमा बढुवा गरी सो सरहको सेवा सुविधा दिन मिल्ने नदेखिँदा निवेदकको निवेदन खारेज गरि पाउँ भनि गर्नुभएको बहससमेत सुनियो।
१०. अब विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिर सुनी रिट निवेदकको माग बमोजिम आदेश जारी हुनुपर्ने हो वा होइन ? सो विषयमा निर्णय गर्नुपर्ने देखियो।
११. निर्णयतर्फ विचार गर्दा, निवेदकलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २०क (१), २०क (४), तथा दफा २२ क समेत बमोजिम एक तह माथिको पदबाट अवकाश गर्नुपर्नेमा सो व्यवस्थाको प्रतिकूल हुने गरी गरिएको निर्णयहरू उत्प्रेषणको आदेशबाट बदर गरी एक तह माथिको पदबाट अवकाश पत्र प्रदान गरी सोही बमोजिम पेन्सन पट्टा संशोधनका लागि पठाइदिनु भनि परमादेश लगायतका जो चाहिने अन्य आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन माग दावी लिइएको देखिन्छ। रिट निवेदकले भ्रष्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाएको अवस्थामा निजको ५८ वर्षको उमेर पूरा भैसकेको र निजामती सेवा ऐन, २०४९को दफा ७३ को व्यवस्थालाई हेर्दा पनि निजामती सेवामा

पुनः कायम भए पश्चात तलब, भत्ता, चाडपर्व खर्च र तलब वृद्धि पाउने भए सो समेत पाउने व्यवस्था गरेको तर बढुवा दिने भन्ने व्यवस्था नगरेकोबाट अवकाश हुने उमेर व्यतित भैसकेपछि हाल आएर सोही ऐनको दफा २०क(१) बमोजिम बढुवा गर्न नमिल्ने भन्ने व्यहोराको लिखित जवाफ रहेको देखिन्छ।

१२. रिट निवेदकको निवेदन माग तर्फ विचार गर्दा, निवेदक मिति २०२८।७।२८ मा सरकारी सेवाको खरिदार पदमा नियुक्तभई राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी शाखा अधिकृत पदमा मिति ०४३।३।३१ मा पदोन्नती नियुक्ति पाई कार्यरतरहेकै अवस्थामा निज उपर भ्रष्टाचारको अभियोग लागी मिति २०५६।१०।१० मा श्री पुनरावेदन अदालत विराटनगरमा भ्रष्टाचार मुद्दा दायर पश्चात सोहि मितिदेखि निज गोपीकृष्ण पराजुलीस्वतः निलम्बनमा परेको पाईन्छ। उक्त मुद्दा तहतह हुँदै श्री सर्वोच्च अदालतको फूल वेन्चबाट मिति ०६९।५।२८ मा निवेदक गोपीकृष्ण पराजुलीले भ्रष्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाउने गरी फैसलाभएको पाईन्छ।मिसिल संगलन निवेदकको निवृत्तिभरणको अधिकार-पत्रमा उल्लेख भए अनुसार निवेदकको जन्म मिति २००९।७।१७ रहेको देखिदा सो मितिवाट निजामति सेवा ऐन,२०४९ को दफा ३३ बमोजिम निवेदकको ५८ वर्ष उमेर पुरा भएको र मिति२०६७।७।१७ मानिजको स्वतः अवकाश भएको देखिन्छ।निवेदकले आरोपित कसुरबाट सफाई पनि पाईसकेको र निजको राजपत्रांकित तृतीय श्रेणीको सेवा अवधि २४ वर्ष ४ महिना १४ दिन (निलम्बन अवधि समेतको गणना गर्दा) रहेको पाईयो।

१३. निजामती सेवा ऐन,२०४९ ऐनको दफा २०क को उपदफा (१) मा“यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एउटै श्रेणीमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षसम्म बहाल रहिरहेका राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी वा सोभन्दा मुनिका निजामती कर्मचारीको दफा ३३ बमोजिम अवकाश हुन एक महिना बाँकी भएमा निजलाई एक श्रेणी माथिको पदमा बढुवा गरिनेछ”भन्ने व्यवस्था रहेकोमा उक्त दफा २०क निज निवेदकको हकमा आकर्षित हुने कुरामा कुनै दुविधा देखिदैन।

१४. ऐ. ऐनको दफा २२क मा बढुवा नियुक्तिको रोक्का तथा फुकुवा सम्बन्धि व्यवस्थामा“कुनै निजामती कर्मचारीको बढुवाको लागि सिफारिस भइसकेपछि बढुवा नियुक्ति नपाउन्जेल निलम्बन वा बढुवा रोक्का वा तलब वृद्धि रोक्का भएमा उल्लिखित अवधिभर निजको बढुवा नियुक्ति रोक्का गरिनेछ र निलम्बनबाट निजले सफाई पाएमा वा रोक्का अवधि समाप्त भएपछि निज निलम्बन वा रोक्का नभए सरह मानी नियुक्ति दिई जेष्ठता मात्र कायम गरिने छ”भन्ने व्यवस्था देखिन्छ।सो व्यवस्था अनुसार निवेदक मिति २०५६।१०।१० देखि भ्रष्टाचार मुद्दामा स्वतः निलम्बनमा रहेको र भ्रष्टाचारको अभियोगबाट मिति ०६९।५।२८ मा सफाई पाउनु भन्दा अघि नै उमेर हदका कारण सेवाबाट अवकाश भैसकेको कारणले निजको सेवा पुनर्वहाली हुने अवस्था

नरहेता पनि निजले अवकाश प्राप्त गर्दा एक तह माथिको पदबाट अवकाश पत्र प्राप्त गरी सेवा निवृत्त कर्मचारीले पाउने सबै सुविधा पाउनुपर्ने देखिन्छ। निवेदकले आरोपित कसुरबाट सफाई पाई सकेको अवस्थामा ऐन अनुसार एक तह बढुवा हुन पाउने बैधानिक अपेक्षा (legitimate expectation) राखनुलाई अन्यथा मान्न सकिदैन।

१५. निवेदक उपर मिति २०५६।१०।१० मा भट्टाचारको अभियोग लागी सो मुद्दामा विशेष अदालत काठमाण्डौले दोषी ठहर गरी मिति २०६०।१२।३ मा गरेको फैसलालाई उल्टी गरी निवेदकको हकमा भट्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाउने गरी सर्वोच्च अदालतको पूर्ण इजलासबाट मिति २०६९।५।२८ मा फैसला भइसकेको अवस्थामा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २०क(१) अनुसार निजको एक तह बढुवा हुन पाउने व्यवस्था रहेकोमा केवल सफाई पाउनु भन्दा अगाडि नै अवकाश पाई सकेको भन्ने आधारबाट मात्र निजलाई कानून प्रदत्तः सेवा सुविधाबाट बञ्चित गर्न सकिदैन। ऐ. ऐन दफा २०क(१) को व्यवस्था बिबिध कारणले पदोन्नती हुन नसकी एकै पदमा निश्चित अवधिसम्म सरकारी सेवा गरेका निजामती कर्मचारीलाई अवकाश हुने समयमा निजको लगनशिलता र सेवा भावको कदर स्वरूप दिइने प्रोत्साहनयुक्त तथा सुबिधात्मक व्यवस्था हो। जसको असर अवकाश हुने समय र अवकाश पछिको जीवनमा रहने भएकाले यो सुबिधा अवकाश पछि नै लिन सकिन्छ। निवेदक गोपीकृष्ण पराजुलीले ऐ. ऐन को दफा २०क(१) बमोजिम बढुवा पाउने अवस्थामा निज निलम्बन परेको कारण बढुवा पाउन नसके पनि निजले कसुरबाट सफाई पाई सकेको अवस्थामा सो सुबिधा उपलब्ध गराउनु पर्नेदेखिन आयो। अवकाश भइ सकेको भनी ऐन बमोजिमको सुबिधा समेत प्रदान नगर्नु अन्याय पूर्ण कार्य हुन पुग्छ। भट्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाइसकेपछि पनि निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २२क बमोजिम सेवा सुबिधाबाट बञ्चित गर्ने कार्यलाई कानूनसंगत मान्न सकिएन।

१६. यसैगरी यस्तै विषयवस्तु भएको तनुकलाल यादव विरुद्ध नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय सिंहदरवार, काठमाण्डौ समेत भएको रिट नं. ०७२-WO-०२४५ को रिट निवेदनमा यस अदालतबाट मिति २०७४।६।३१ मा अन्तिम आदेश हुँदा उक्त रिट निवेदनमा रिट निवेदक श्री तनुकलाल यादवलाई भट्टाचारको अभियोगबाट सफाई पाईसकेपश्चात सेवामा पुर्नवहाली हुने अवस्था नभएको खण्डमा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा २०क(१) अनुसार एक तह माथिको पदमा बढुवा भएको मानी तदनुसार पाउने कानून बमोजिमको सुबिधा उपलब्ध गराउनु भनि परमादेशको आदेश जारी भई निजामती सेवा ऐन, २०४९को दफा २०क(१)को व्याख्य समेत गरिएको पाईयो। सो सन्दर्भमा यी रिट निवेदक गोपीकृष्ण पराजुलीलाई निजामती सेवा ऐन २०४९ को दफा २०क(१) अनुसार एक तह माथिको पदमा

बहुवा नगरी अवकाश हुँदाको बखत निलम्बनमा परेको तथा अवकाश पश्चात मात्र सो अभियोगबाट सफाई पाएको भनि लिइएको आधार यस अदालतबाट भएको उल्लिखित फैसलामा प्रतिपादित सिद्धान्त तथा निजामती सेवा ऐन र नियमावलीको कानूनी व्यवस्थाको अनुकूल देखिन आएन। यी निवेदकको हकमा पनि अनिवार्य अवकाश हुँदाको बखत भन्दा एक तह माथिको पदमा बहुवा गरी सो बमोजिम पदको सुविधा प्रदान गर्नुपर्नेमा सो नगरी विभेदपूर्ण तवरले भएको निर्णयलाई न्यायोचित मान्न सकिने।

१७. तसर्थ, माथि उल्लिखित आधार र कारण समेतबाट निवेदक गोपीकृष्ण पराजुलीलाई निजामति सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३ को उपदफा (१) बमोजिम मिति २०६७।७।१७ गतेदेखि लागू हुने गरी शाखा अधिकृत पदबाट अनिवार्य अवकाश दिइएको भन्ने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको मिति २०७०।०२।०१ को निर्णय कानून सम्मत रहेको नदेखिँदा उक्त निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ। अब निवेदकलाई निजको माग बमोजिम निजामति सेवा ऐन, २०४९को दफा २०क(१) अनुसार अनिवार्य अवकाश हुँदाको शाखा अधिकृतको पदबाट एक तह माथिको उपसचिव पदमा बहुवा गरी तथा बहुवा भएको मानी सोही अनुसारको कानून बमोजिमको सुविधा उपलब्ध गराउनुको साथै निजामती कितावखानामा पेन्सन पट्टा संसोधनको लागि समेत लेखी पठाउनु भनि बिपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्छ। प्रस्तुत आदेशको जानकारी महान्यायधिवक्ताको कार्यालय मार्फत बिपक्षीहरूलाई दिई रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाइदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- सुभद्रा जि.सी.

कम्प्युटर अपरेटर:- उत्तरमान राई

ईति सम्बत् २०७५ साल असार २४ गते रोज १ शुभम्